

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย มีคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งศาสนาพุทธเข้ามามีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทย และเป็นศาสนาประจำชาติไทย พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงดำรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก เป็นสถาบันที่มีความสูงยิ่งต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ซึ่งผูกพันกับพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนานเป็นรากฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทยโดยได้นำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทำให้หลักธรรมคำสอนฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนไทยมาช้านาน อันเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจคนไทยให้มีเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี มีความเสียสละ ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับการเรียนรู้ 2 สถานะ คือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมไทยทั้งในด้านวัตรธรรมและในด้านนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคม เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้ไม่ได้นับถือ (กรมวิชาการ 2535 : 1) ศาสนาพุทธจึงมีส่วนสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาตลอด จะเห็นได้จากกระทรวงธรรมการหรือกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันออกหลักสูตรหลวง โดยให้ความสำคัญวิชาจรยาเป็นอันดับแรกในโครงสร้างของหลักสูตรกำหนดให้เรียนทุกระดับชั้น วิชาจรยาได้ปรับปรุงพร้อมกับวิชาอื่นๆมาโดยลำดับ มีการเปลี่ยนชื่อเป็นวิชาศีลธรรม วิชาจริยธรรมจนถึงวิชาพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันถือเป็นวิชาที่มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะด้านจิตใจ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ 2545 : 8) ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้มีการประกาศใช้หลักสูตรเมื่อปลายปี 2544 เรียกว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายไว้ในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1 (2544 : คำนำ)ว่า “หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ” และกำชับว่า “สถานศึกษาต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม

ประเทศไทยและพลโลก” การจัดทำหลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาทุกโรงเรียนสามารถนำไปใช้ร่วมกัน การจัดทำหลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาน่าจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคแรก ที่กำหนดให้มีการจัดทำ “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ” จึงจำเป็นต้องทำหลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาไว้ด้วย และเมื่อได้หลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแล้ว สถานศึกษาแต่ละแห่งก็สามารถนำไปใช้เป็นแกนกลางสำหรับเพิ่มเติมเนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา “ในส่วนของเกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศไทย” ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคสองสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีหลักสูตร 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นหลักสูตรแกนกลางที่นักเรียนทั่วประเทศจะได้เรียนพระพุทธศาสนาเหมือนกันหมด ส่วนที่สองเป็นสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรแกนกลางเพื่อปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาสาระวิชา พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่มุ่งแก้ไขข้อด้อยที่พบในหลักสูตรเดิมซึ่งมีหัวข้อมากทำให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนามาก่อนข้างจะครบถ้วน จึงนำหัวข้อทั้งหมดมาวิเคราะห์จัดระบบใหม่เพื่อให้เชื่อมโยงระหว่างหัวข้อ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการจัดกิจกรรมเรียนรู้แบบบูรณาการภายในเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาด้วยกัน จึงคงหัวข้อสำคัญในหลักสูตรเดิมไว้ทั้งหมดแล้วนำมาจัดกรอบความคิดใหม่เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงเป็นระบบ

ส่วนที่เป็นเนื้อหามุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ควรจะรู้ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนซึ่งจะมีลักษณะเป็นความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับพระรัตนตรัยและเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น พุทธประวัติ หลักธรรม สถานะและภารกิจของพระสงฆ์ วัฒนธรรมและประเพณี

ส่วนที่เป็นภาคปฏิบัติมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักนำความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมที่ได้เรียนไปใช้ในสถานการณ์ที่เป็นจริงของชีวิต และสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัตถุและทางสังคม โดยเน้นวิธีเรียนวิธีสอนที่ยกเอาเป้าหมายหรือปัญหาเป็นตัวตั้งให้ผู้สอนช่วยกระตุ้นหรือชี้แนะให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต รู้จักแก้ปัญหา หรือรู้จักหาทางให้บรรลุผลตามที่มุ่งหมาย ด้วยการนำหลักธรรมที่ได้ศึกษาเป็นแนวทางในการคิดพิจารณาแก้ปัญหาหรือปฏิบัติให้บรรลุผลตามที่มุ่งหมายนั้น อันจะเป็นการฝึกการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งฝึกหาความรู้และฝึกลงมือปฏิบัติ

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรพระพุทธศาสนา กำหนดให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ

และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ มีทักษะในการคิด ปฏิบัติตามหลักธรรมได้อย่างถูกต้อง เป็นพุทธศาสนิกที่ดี ปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แต่การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาถูกสังคมมองว่าล้มเหลว เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเฉพาะความรู้ ผู้เรียนไม่ได้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งพอรที่จะนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต นักเรียนจึงขาดทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม (พัฒนา จันทนา และ พรรณี เอื้อตรงจิต อ้างอิงมาจาก สุรางค์ ศรีหรั่ง 2540 : 3) หลักสูตรไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ เนื้อหาที่เพิ่มเติมมากเกินไปเมื่อเทียบกับเวลาที่ไม่ได้เพิ่มตาม โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีอยู่เดิมก็มากอยู่แล้ว (กรมวิชาการ 2532 : 5) จนทำให้โรงเรียนต้องเพิ่มเวลาเรียนพิเศษ ในวันหยุด เพียงเพื่อจะดำเนินการตามนโยบายและคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ นักเรียน จะมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติและพฤติกรรมที่หลักสูตรมุ่งหวังเพียงใดหรือไม่เกือบจะไม่ได้คำนึงถึง ทั้งนี้เพราะมีเสียงสะท้อนจากครูผู้สอนว่าเนื้อหาพระพุทธศาสนาที่เพิ่มขึ้นมามาก และยากเกินความรู้ความสามารถที่มีอยู่ของครูผู้สอนที่จะตีความหรือปรับย่อให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของ ผู้เรียน รวมทั้งการใช้วิธีสอนแบบเดียว ที่สำคัญคือ นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนวิชา พระพุทธศาสนาไม่สามารถเฝ้าหาความรู้อย่างมีหลักการแต่จะรู้เท่าที่ครูบอก ทั้งนี้ เพราะนักเรียน ขาดประสบการณ์ในการคิดอย่างมีระบบ เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรม (กรมวิชาการ 2530 : 15) บางครั้งการสอนพระพุทธศาสนาก็เกิดปัญหา เนื่องจากนักเรียนบางคนเกิดความรู้สึกต่อต้าน กลัว หรือเบื่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าไม่มีเวลาเพียงพอในการเรียนวิชาชีพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพหากไม่ได้ศึกษาต่อ จากผลการวิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ 2537 : 23) ที่พบว่าครูผู้สอนมีส่วนทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเนื่องจากครูผู้สอนขาด สิ่งเร้าและสิ่งจูงใจ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรใหม่ซึ่งประกาศใช้ในโรงเรียน นาร่องและโรงเรียนเครือข่ายเมื่อปลายปี 2544 สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่อยู่ในหลักสูตรใหม่ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต่างก็ตั้งความคาดหวัง ไว้กับหลักสูตรใหม่ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่ามีความคาดหวังต่อการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ระหว่างขนาดของกลุ่มโรงเรียนศาสนาที่นับถือ ระดับผลการเรียนเฉลี่ยชั้นมัธยมปีที่ 4 ที่ตั้งบ้านเรือน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่กำลังศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแตกต่างกัน จะมีความคาดหวังต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
2. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน จะมีความคาดหวังต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
3. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ของนักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่างกัน จะมีความคาดหวังต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
4. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ของนักเรียนที่ตั้งบ้านเรือนในเขตเมือง/เทศบาลและชนบท/นอกเทศบาล จะมีความคาดหวังต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัด นครศรีธรรมราชต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาใน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ขนาดของกลุ่มโรงเรียน ศาสนาที่นับถือ คะแนนเฉลี่ย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ตั้งบ้านเรือน
 - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคาดหวังต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในด้าน
 - 3.2.1 หลักสูตร
 - 3.2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.2.3 พฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน
 - 3.2.4 การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นักเรียนระดับมัธยมตอนปลาย หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546
2. สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หมายถึง เนื้อหาสาระที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียนในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม
3. ความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง สิ่งที่นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคิดว่าควรจะได้รับจากการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายใน ด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน พฤติกรรมการสอนของ ครูผู้สอน และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ด้านหลักสูตร หมายถึง เนื้อหาสาระ จุดประสงค์ ที่กรมวิชาการกำหนดให้จัด การเรียนการสอน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

5. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ด้านพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน หมายถึง เทคนิค วิธีการ บุคลิกภาพของครู ความประพฤติของครูผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

7. ด้านการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง สาระประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาสาระพระพุทธศาสนาที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

8. เขตเมือง หมายถึง เขตที่มีชุมชนหนาแน่น เมืองใหญ่ หรือภายในเขตเทศบาล มีการคมนาคมสะดวก

9. เขตชนบท หมายถึง เขตที่มีชุมชนเบาบาง ห่างจากเมืองใหญ่หรืออยู่นอกเขตเทศบาล การคมนาคมไม่สะดวก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในการนำผลการวิจัย มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปรับปรุงงานด้านการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น